

Antallet og arten af moderne importord i *Nye ord i dansk* *1955 til i dag*

Konference om importord i dansk 7.11.2018
Jørgen Nørby Jensen, Dansk Sprognævn

Dansk
Sprognævn

Importordsprojektet

I importordsprojektet undersøger vi:

1. Tilpasningen af lån fra andre sprog (stavning, bøjning mv.)
2. Hyppigheden af lån fra andre sprog
 - a) hyppigheden i løbende tekst (aviser)
 - b) hyppigheden i kerneordforrådet
 - **c) hyppigheden i ordbøger, fx**
 - Retskrivningsordbogen
 - Nye ord i dansk 1955 til i dag.

Nye ord i dansk 1955 til i dag

- *Nye ord i dansk 1955 til i dag* (NOiD) er Sprognævnets nyordsordbog.
- NOiD beskriver tilvæksten i ordforrådet fra 1955 til i dag.
- Den har som basis den trykte ordbog *Nye Ord. Ordbog over nye ord i dansk 1955-1998* (Gyldendal, 1999) af Pia Jarvad.
- Den er frit tilgængelig på dsn.dk/noid – og har været det siden 2007.
- Den opdateres løbende med nye opslagsord fra perioden 1955 til i dag – ca. 200-300 om året.
- I 2017 var der i alt 108.959 søgninger i ordbogen.

Antal ord i NOiD

- *Nye ord i dansk 1955 til i dag* indeholder i alt 12.799 ordbogsartikler (maj 2018).
- De fordeler sig således:

Årti	Antal ord i NOiD (maj 2018)
Før 1950	8
1950-1959	893
1960-1969	2909
1970-1979	2747
1980-1989	2386
1990-1999	2659
2000-2010	961
2010-	236
I alt	12.799

Typer af lån i NOiD

- Ordene i NOiD er inddelt i 5 typer:
 - 1. **direkte lån** ("fra" + sprog), fx *blog*, (*at*) *google*, *shitstorm*, *burrito*, *manga*, *berufsverbot*, *halal*, *cortado*, *kendis*, *sushi*, *parkour*
 - 2. **indirekte lån** ("efter" + sprog)
 - A) oversættelseslån, fx *posedame* (bag lady), *vejvrede* (road rage)
 - B) betydningslån, fx *orm* 'computervirus' (worm), *langhåret* 'alternativ, provokerende' (longhaired)
 - 3. **paralleldannelser** ("jf." + sprog), fx *social taber* (social loser), *spidskompetence* (spisskompetanse)
 - 4. **pseudolån**, fx *babylift* (engelsk: carry cot), *tour de chambre* (ej i fransk)
 - 5. **ikke-lån** (dvs. danske nydannelser)

Eksempel på direkte lån ("fra")

shitstorm *sb.*

(2010)

stor, negativ opmærksomhed, især på de sociale medier

Et .. pludseligt bombardement af sure opstød og klager på firmaers hjemmesider kaldes en 'shit storm', og fænomenet bliver mere og mere udbredt

metroexpress.dk 25.8.2012

en shitstorm, som det hedder, når der bliver klikket på diverse "vi er mange der er vrede"-knapper på nettet

2770 Tårnby 30.9.2014

den shitstorm, der for nyligt ramte Jensens Bøfhus

Randers Amtsavis 4.10.2014

Fra engelsk shitstorm

Forfatter: Jørgen Nørby Jensen: 2014

Eksempel på indirekte lån ("efter")

kalde det en dag *forb.*

(1988)

holde fri; takke af; stoppe med en aktivitet

vi var stadig langt fra vejs ende, da vi blev enige om at kalde det en dag

JyP 29.9.1988

kort efter midnat kan man kalde det en dag

BerIT 7.6.1997

Da solen går ned over kolonihaverne, kører vi ind til byen igen og kalder det en dag

FyensSt 19.7.2015

Efter engelsk call it a day

Forfatter: Jørgen Nørby Jensen: 2016

Eksempel på paralleldannelse ("jf.")

energikrise *sb.*

(1973)

verdensomspændende energikrise .. med den nuværende vækst i energiforbruget, vil Jordens reserver af konventionelt brændstof .. kun række til et begrænset antal år

BT 11.6.1973

Uroen omkring olien, som nogle kalder en energikrise

Tv-avis 24.9.1973

Danskerne er ikke så sparebevidste nu som under energikrisen

Tv-avis 5.3.1974

Opslaget findes også i: [NDO](#)

► [oliekrise](#)

Jf. engelsk energy crisis, fra 1970 if. [Barnhart Dict. 1990](#)

Forfatter: Pia Jarvad: Nye Ord 1955-98. Gyldendal 1999

Eksempel på pseudolån

grillparty *sb.*

(1968)

udendørsfest hvor maden steges på grill

grillparty i en restaurant med lokalkolorit

AalbSt 21.11.1968

At kalde en fest eller et selskab for *party*, fx *beachparty*, *grillparty* giver associationer om det smarte og moderne liv

Jarvad: Nye ord - hvorfor og hvordan? 1995

Disse markedsparasoller, der er så store, at et mindre grill-party kan sidde i skyggen, alle bærer præg af, at de bliver brugt

BerlTData 7.5.1997

Selvom ordet ser ud som autentisk engelsk, er det ikke kendt i engelsk, det er dannet herhjemme

Forfatter: Pia Jarvad: Nye Ord 1955-98. Gyldendal 1999

Tilbagedateret til 1968 af Jørgen Nørby Jensen: 2017

Kategoriseringsproblemer: Hvad er det vi tæller?

- - flydende grænser mellem kategorierne
- - oversættelseslån eller paralleldannelse?
- - paralleldannelse eller dansk nydannelse?
- - usikker lånevej (*ninja* fra japansk, men vel via amerikansk?)
- - *slowfood* (1989, antonym til *fastfood*, dannet i italiensk)
- - *smombie* ('smartphonezombie', dannet i tysk)
- - *überseksuel* (dannet i amerikansk)
- - *flexicurity* (nederlandsk el. dansk dannelse?)
- - *lowtech* (antonym til *hightech*, 1980 i dansk, 1981 i amerikansk)
- - OSV.

Låntyper pr. årti

Årti	Direkte lån	Indirekte lån	Parallel-dannelser	Pseudolån	Ikke-lån	Samlet
1950-1959	16,80%	14,45%	16,69%	0,45%	51,62%	100,00%
1960-1969	15,16%	13,06%	14,40%	0,17%	57,20%	100,00%
1970-1979	14,89%	10,96%	8,74%	0,15%	65,27%	100,00%
1980-1989	23,64%	9,39%	5,57%	0,38%	61,02%	100,00%
1990-1999	30,42%	8,91%	3,87%	0,60%	56,19%	100,00%
2000-2009	36,42%	8,84%	2,81%	0,10%	51,82%	100,00%
2010-	51,27%	4,24%	2,54%	1,27%	40,68%	100,00%
Samlet	22,23%	10,68%	8,42%	0,33%	58,34%	100,00%

Antal importord i NOiD

Fokus på ordform

Dansk ordform	Fremmed ordform
Ikke-lån (danske nydannelser)	
Indirekte lån	
Paralleldannelser	
	Direkte lån
	Pseudolån
77,44 %	22,56 %

Antal importord i NOiD

Fokus på oprindelse

Dansk oprindelse	Fremmed oprindelse
Ikke-lån (danske nydannelser)	
Pseudolån	
	Direkte lån
	Indirekte lån
	Paralleldannelser
58,67 %	41,33 %

Dansk oprindelse	Fremmed oprindelse
Ikke-lån (danske nydannelser)	
Pseudolån	
	Direkte lån
	Indirekte lån
Paralleldannelser	
67,09 %	32,91 %

Hvad opleves som fremmed?

Dansk oprindelse + dansk ordform	Fremmed oprindelse + dansk ordform	Dansk oprindelse + fremmed ordform	Fremmed oprindelse + fremmed ordform
Ikke-lån (paralleldannelser)	Indirekte lån (paralleldannelser)	Pseudolån	Direkte lån
Opleves ikke som fremmede	Opleves ikke (nødvendigvis) som fremmede	Opleves som fremmede	Opleves som fremmede

Hvor kommer ordene fra?

Alle ord i NOiD (maj 2018)	12.799
Engelsk/amerikansk/britisk	4.595
Svensk/norsk	221
Tysk	169
Fransk	123
Italiensk	56
Spansk	46
Japansk	37
Arabisk	29
Andre sprog	159

Nye tendenser?

Årti	Antal ord fra japansk i NOiD	Eksempler
1950-1979	9	<i>origamo, haiku, karate, nunchako</i>
1980-1989	11	<i>manga, ninja, sushi, karaoke</i>
Efter 1990	17	<i>futon, wasabi, sudoku, emoji</i>

Årti	Antal ord fra arabisk i NOiD	eksempler
1950-1979	8	<i>kebab, ramadan, shawarma</i>
1980-1989	10	<i>falafel, jihad, sharia</i>
Efter 1990	11	<i>burka, hijab, niqab</i>

Nye tendenser?

- Og hvad med det multietniske dansk?
- *wallah, inshalla, ew, lan, para, habibi, kiz, yalla, göt ...*
- Begrænset til ungdomssproget, men kan med tiden brede sig til almensproget – og dermed til de almensproglige ordbøger, fx NOiD.

Udvikling i låntyper

Årti	Direkte lån	Indirekte lån	Paralleldannelser	Pseudolån	Ikke-lån	Samlet
1950-1959	16,80%	14,45%	16,69%	0,45%	51,62%	100,00%
1960-1969	15,16%	13,06%	14,40%	0,17%	57,20%	100,00%
1970-1979	14,89%	10,96%	8,74%	0,15%	65,27%	100,00%
1980-1989	23,64%	9,39%	5,57%	0,38%	61,02%	100,00%
1990-1999	30,42%	8,91%	3,87%	0,60%	56,19%	100,00%
2000-2009	36,42%	8,84%	2,81%	0,10%	51,82%	100,00%
2010-	51,27%	4,24%	2,54%	1,27%	40,68%	100,00%
Samlet	22,23%	10,68%	8,42%	0,33%	58,34%	100,00%

Udvikling i låntyper

Hvorfor stiger antallet af direkte lån?

- Få ord med i NOiD efter 2000 og især efter 2010. Når der er redigeret flere ord fra den nyeste periode, kan tallene ændre sig.
- Er sprogbrugerne mindre tilbøjelige til lave oversættelser eller gendigtninger af nye importord?
- Overtager de dem direkte i den form de har på det långivende sprog?
- Er det en konsekvens af den måde der excerperes og redigeres på?
- Man opdager et nyt direkte lån før man fx opdager et nyt oversættelseslån. Og man overser nemt nye sammensætninger dannet af danske elementer.

Opsummering

- Størstedelen af ordene i NOiD er dannet på dansk grund af danske elementer (mellem 58 og 77 %).
- Antallet af direkte lån i NOiD er kraftigt stigende.
- Engelsk (amerikansk) er det altdominerende långivende sprog i perioden.
- Men andre sprog trænger sig (måske) på.
- Man bør gentage optællingen af ordene i NOiD om fx 5, 10 eller 25 år!

Tak!

Dansk
Sprognævn
